

O PRONOME PESSOAL

PRONOMES TÓNICOS

PRONOMES ÁTONOS

Definición

Son palabras gramaticais que mostran a identidade dos elementos do proceso comunicativo.

Ex: Os rapaces son pequenos > Eles son pequenos

Amosan variación de xénero, número e persoa e desempeñan as mesmas funcións que os substantivos e adxectivos.

Diferenciamos:

Pr. **Tónicos**, teñen acento e poden situarse en calquera lugar da oración. Funcionan como **suxeito**, **atributo** ou **complementos con preposición**.

Pr. **Átonos**, sen acento, polo que dependen doutras palabras ao redor das cales se sitúan, verbo ou pronome. Funcionan de **CD** ou **CI**.

O PRONOME TÓNICO

As **formas** do pr. tónico son:

PRONOME PERSOAL TÓNICO			
Tónico	Suxeito	Oblicuo libre	Oblicuo ligado
P1	EU	MIN	COMIGO
P2	TI, VOSTEDE	TI, VOSTEDE	CONTIGO, CONSIGO
P3	EL, ELA	EL, ELA, SI	CONSIGO
P4	NÓS,	NÓS,	CONNOSCO
P5	VÓS	VÓS	CONVOSCO
P5	VOSTEDES	VOSTEDES	CONSIGO
P6	ELES, ELAS	ELES, ELAS, SI	CONSIGO

O PRONOME TÓNICO

As **contraccións** do pr. tónico coa preposición:

	EL	ELA	ELES	ELAS
EN	nel	nela	neles	Nelas
DE	del	dela	deles	delas

O PRONOME TÓNICO

Os **pronomes oblicuos** son aqueles que aparecen precedidos por unha preposición e, xa que logo, desenvolven a función do termo do frase preposicional, non podendo nunca ser suxeito.

- **min**: Estiveron falando de min
- **ti**: Este xersei é para ti
- **el, ela**: Estás todo o día mirando para ela
- **nós**: Elas trouxeron ese agasallo para nós
- **vós**: Non esperaba iso de vós
- **eles, elas**: Podes ir xogar con el.

O PRONOME TÓNICO

Os **pronomes oblicuos ligados** chámanse así por formar parte do seu corpo fónico a preposición "con". Actúan como complementos circunstanciais de compañía.

- **comigo**: Carme bailou comigo.
- **contigo**: Túa nai quería falar contigo.
- **consigo** (con el/ela): Carlos estivo pelexando con el.
- **connosco**: Ven xantar connosco.
- **convosco**: Vou xogar convosco.
- **consigo** (con eles/elas): Vou ao mercado con elas.

O PRONOME TÓNICO

Nosoutros / Vosoutros

Non son o mesmo ca "nós" e "vós". "**Nosoutros**" e "**vosoutros**" refírense a un grupo pechado de individuos coñecido polo falante e polo oínte, polo que quedan excluídos deles todos os individuos que non pertencen a ese grupo:

*EX: Saberás que o Director díxonos a **nós** (a case todos os alumnos do instituto) no Salón de actos que **nosoutros** (os presentes e o mais os demais alumnos de 4ºESO A) quedabamos castigados sen ir de excursión.*

O PRONOME TÓNICO

Plural de modestia (NÓS por EU)

Nós complexivo (NÓS por TI)

Plural sociativo(NÓS por EU)

Ex.: Realizamos o traballo = Realicei o traballo.

Como estamos hoxe? = Como estás hoxe?

Estamos ben, grazas = Estou ben, grazas

O PRONOME TÓNICO

TI por EU

O emisor presenta con certo distanciamento unha acción implicando o interlocutor:

Ex.: Cando non entendes, calas. = Cando non entendo, calo.

O PRONOME TÓNICO

EL / ELA por EU

Fórmula ritual empregada en textos xurídico-administrativos:

Ex.: Xabier Veiga, DNI 44444444S, solicita:

O PRONOME TÓNICO

A FORMA ARCAICA ELO

No galego antigo tiñamos unha forma pronominal neutra e invariable (ELO) que deixou algún vestixio en expresións actuais como “estar a elo”.

No galego actual esta forma é un arcaísmo e foi substituída por outras formas pronominais ou polo demostrativo neutro.

*Ex.: *por elo, *elo é que, nelo estamos... deben evitarse e usar as expresións: POR ISO, O CERTO É QUE ou ESTAMOS NISO, respectivamente.*

O PRONOME ÁTONO

As **formas** do pr. átono son.

PRONOMES PERSOAIS ÁTONOS		
O. I.	Obxecto directo	REFLEXIVO
ME	ME	ME
CHE	TE	TE
LLE	O, LO, NO / A, LAS, NAS	SE
NOS	NOS	NOS
VOS	VOS	VOS
LLE	OS, LOS, NOS / AS, LAS, NAS	SE

O PRONOME ÁTONO

Formas de 3ª persoa, función CD: O / LO / NO - A / LA / NA

LO/LA LOS/LAS	-Despois de formas verbais rematadas en -R e _S: ex.: Vai facer cestos: Vai facel os . Traes as tarefas?: Tráel as ?
NO/NA NOS/NAS	-Detrás de formas verbais rematadas en ditongo decrecente: ex.: Chamoun o ás 12 da noite.
O/A OS/AS	Nos demais casos: verbo rematado en vogal, en cons. -N ex.: Fíxo o el non me digas nada a min. Eles fixéron o sen permiso.

O PRONOME ÁTONO

Formas de 2ª persoa: te / che

Vinte o outro día / Vinche a ferida.

REGRA PARA DIFERENCIALAS!!

Cando ao poñer a secuencia en terceira persoa o pronome resultante sexa *o* (*lo, no*), na segunda persoa será *te*:

vino o outro día -> vinte o outro día

Cando ao poñer a secuencia en terceira persoa o pronome resultante sexa *lle*, en segunda persoa será *che*:

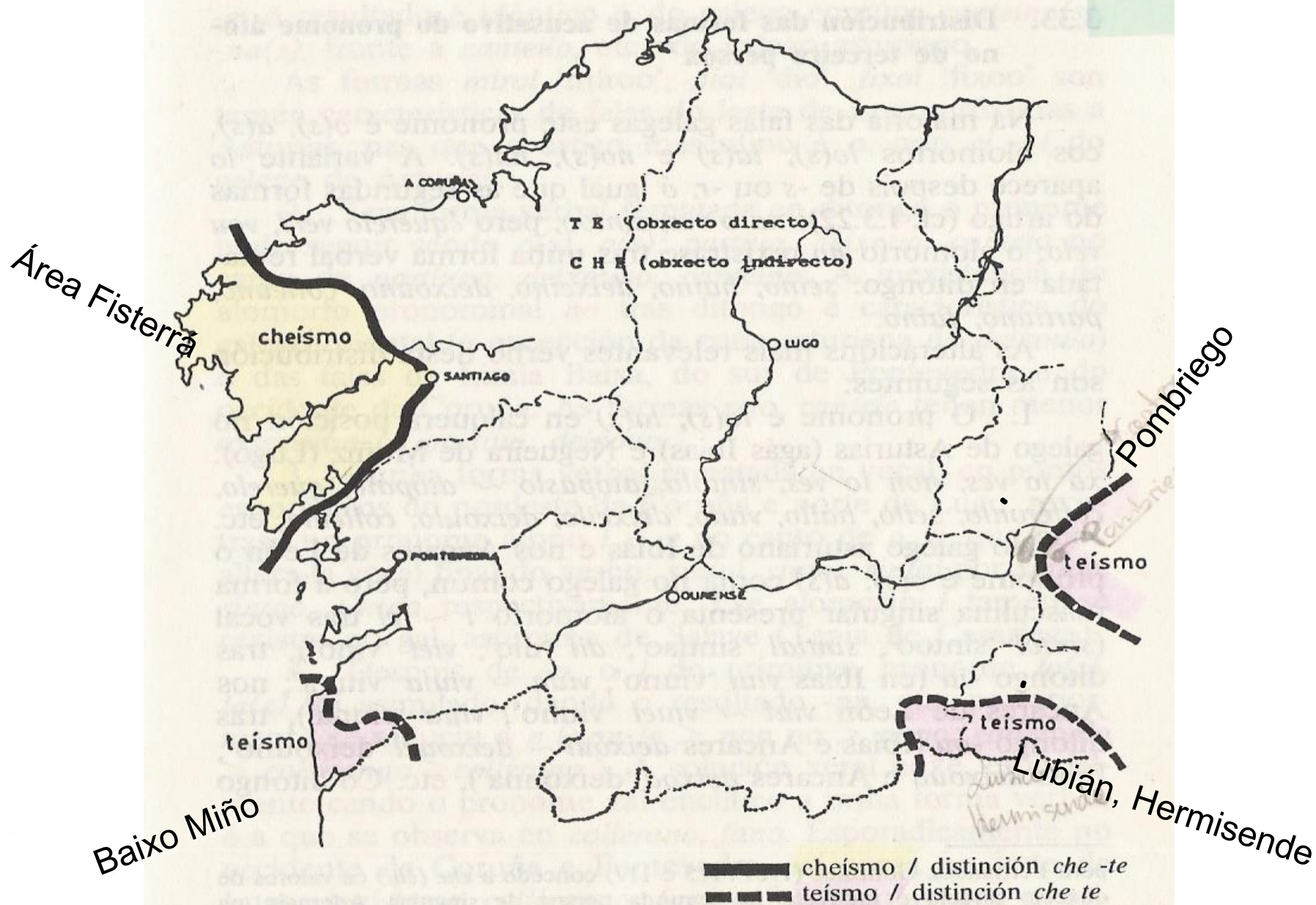
vinlle o embigo -> vinche o embigo

TEÍSMO / CHEÍSMO

En case toda Galicia encontramos o pronome "che" empregado no caso dativo (CI) e o pronome "te" empregado no caso acusativo (CD) ou como reflexivo, sistema este coincidente co presente na normativa da lingua galega.

Agora ben, na área lingüística fisterrá (Santiago, Bemibre, Fisterra, Tambre, Barbanza) emprégase "che" tanto como dativo como acusativo, hai logo **cheísmo**.

Mentres que na zona do Baixo Miño e en falas zamoranas empregan "te" tanto para acusativo como para dativo, producíndose **teísmo**

TEÍSMO / CHEÍSMO

Caso	Forma estándar	Formas do cheísmo	Formas do teísmo
Acusativo	te	che	te
Dativo	che	che	te
Reflexivo	te	te	te

Nas zonas de **teísmo** dirán:

Chameite (CD) onte
Merqueite (CI) um xersei.

Nas zonas de cheísmo dirán:

Chameiche (CD) onte.
Mercheiche (CI) um xersei.

DATIVO DE SOLIDARIEDADE

É un trazo expresivo de frecuente uso na lingua galega empregado coa intención de implicar o interlocutor naquilo que o predicado expresa, pretendendo a súa solidariedade, a complicidade ou unha aproximación afectiva que o inste a implicarse.

	P2	P5	P2 (cortesía)	P5 (cortesía)
FORMAS	CHE	VOS	LLE	LLES

DATIVO DE SOLIDARIEDADE

Exemplos de uso:

Sen pronome de solidariedade	Con pronome de solidariedade
Roubáronme o coche	Roubáron che me o coche
Non me roubaron o coche	Non che me roubaron o coche
Roubáronme o coche	Roubáronme vos o coche
Non me roubaron o coche	Non me les roubaron o coche

Obsérvese que o pronome de solidariedade singular colócase antes do persoal de obxecto indirecto, mentres que os pronomes de solidariedade de segunda persoa do plural colócanse despois do obxecto indirecto.

DATIVO DE INTERESE

É un pronome que indica a persoa que intervén na acción porque dela recibe proveito ou dano. As súas formas son as de CI: **me, nos, che, vos, lle e lles**.

Exemplos de uso:

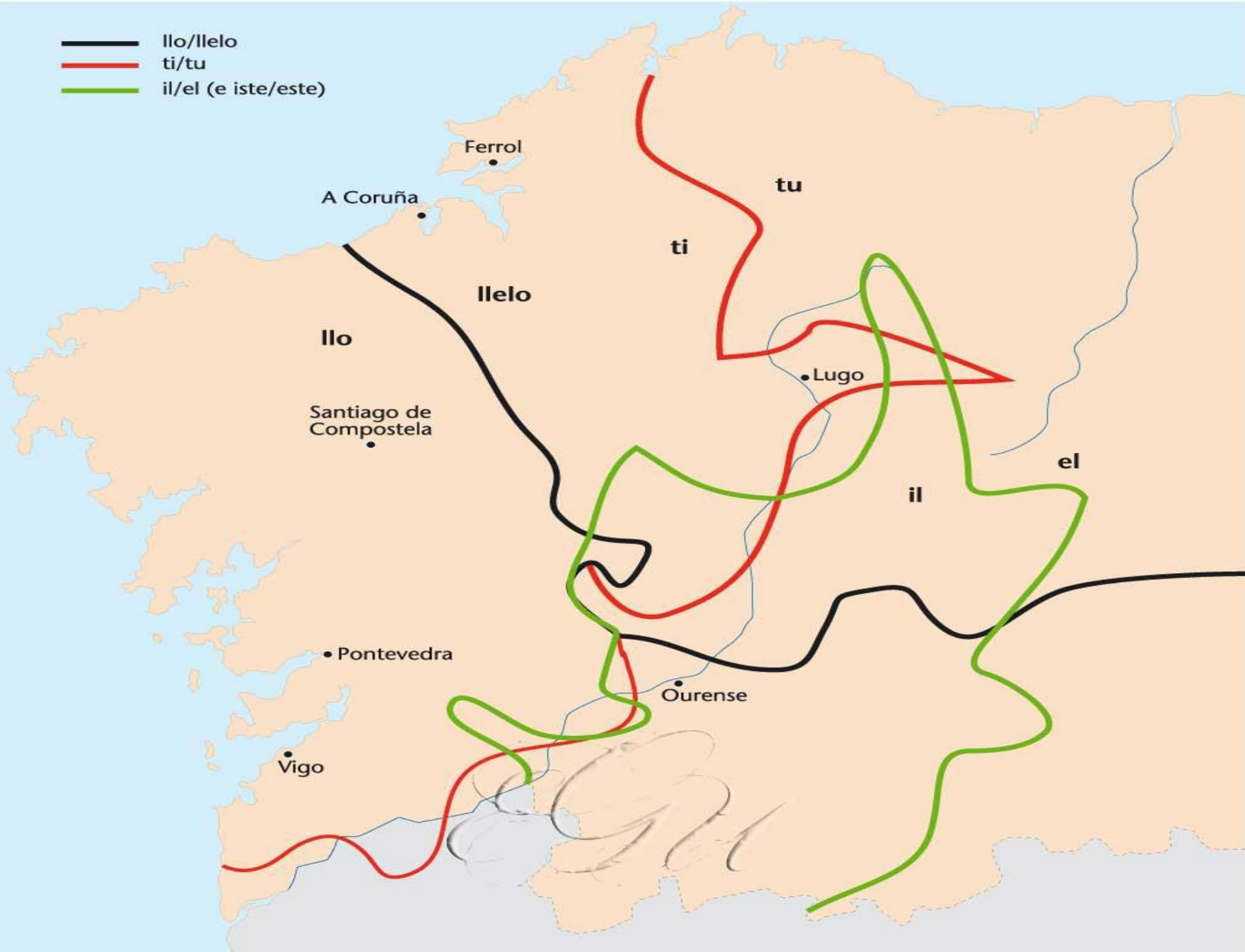
Sen dativo de interese	Con dativo de interese
Meu fillo aprobou todas as materias	Meu fillo aprobou me todas as materias
Meu fillo non aprobou todas as materias	Meu fillo non nos aprobou todas as materias

LLE / LLES

Para o complemento indirecto de terceira persoa as formas máis frecuentes no Bloque Central e Oriental de Galicia, así como as normativas na escrita e determinados usos públicos, son "lle" (terceira persoa de singular) e "lles" (terceira persoa de plural):

- *Díxenlle o agasallo a el (ou a ela)*
- *Díxenlles o agasallo a eles (ou a elas).*

- Ilo/llelo
- ti/tu
- il/el (e iste/este)

LLE / LLES

Oración	Obxecto directo	dirixida a	Resultado
Díxen lle	iso	a el ou a ela	Díxen llo
Díxen lle	a nova	a el ou a ela	Díxen lla
Díxen lle	os erros	a el ou a ela	Díxen llos
Díxen lle	as novas	a el ou a ela	Díxen llas
Díxen lles	iso	a eles ou a elas	Díxen llelo
Díxen lles	a nova	a eles ou a elas	Díxen llela
Díxen lles	os erros	a eles ou a elas	Díxen llelos
Díxen lles	as novas	a eles ou a elas	Díxen llelas

LLE / LLES

No Bloque Occidental, en cambio, non distinguimos eses dous complementos e temos, polo tanto, un único pronome para a terceira persoa do singular e do plural do pronome persoal átono de complemento indirecto. Esta forma é "lle":

- *Díxenlle iso a el (ou a ela).*
- **Díxenlle iso a eles (ou a elas).*

LLE / LLES

No Bloque Occidental, e por non empregarmos "lles" nunca, tampouco faremos as contraccións "llelo", "llela", "llelos", "llelas". É obrigatorio na escrita o uso de "lles" e das súas contraccións ("llelo", "llela", "llelos", "llelas"), sendo un trazo dialectal na fala a súa ausencia.

*Deille o agasallo aos cativos > deillo

O correcto sería:

Deilles o agasallo aos cativos > déillelo

LLE ou LLES

Engade á oración o persoal de obxecto directo correspondente

Oración	Obxecto directo	dirixida a	Resultado
Díxenlle'	iso	a el ou a ela	Díxenlle _____
Díxenlle	a nova	a el ou a ela	Díxenlle _____
Díxenlle'	os erros	a el ou a ela	Díxenlle _____
Díxen'	as novas	a el ou a ela	Díxenlle _____
Díxen'	iso	a eles ou a elas	Díxen _____
Díxen'	a nova	a eles ou a elas	Díxen _____
Díxen'	os erros	a eles ou a elas	Díxen _____
Díxen'	as novas	a eles ou a elas	Díxen _____

O PRONOME ÁTONO

Concorrencia do pronome de CI e CD.

PERSOAL de O. I. + PERSOAL de O. D. (O, A, OS, AS)				
ME	MO,	MA,	MOS,	MAS.
CHE	CHO,	CHA,	CHOS,	CHAS.
LLE	LLO,	LLA	LLOS,	LLAS.
NOS	NOLO,	NOLA,	NOLOS,	NOLAS.
VOS	VOLO,	VOLA,	VOLOS,	VOLAS.
LLES	LLELO,	LLELA,	LLELOS,	LLELAS.

PRONOME REFLEXIVO

A reflexividade afecta a algúns verbos para expresar coincidencia entre a persoa do suxeito e a do pronome.

Non é posible a construción reflexiva nas que a acción recae sobre unha parte do suxeito	*Laveime as mans > Lavei as mans
Hai verbos que cambian de significado se levan ou non pr. reflexivo.	Afogar/afogarse, fixar/fixarse, manifestar/manifestarse
Algúns verbos reflexivos en castelán non o son en galego.	Calar, caer, casar, espertar, ficar, marchar, morrer, romper...

COLOCACIÓN DO PR. ÁTONO

Posición enclítica (énclise): por regra xeral, o pronome vai colocado sempre **detrás** do verbo e unido a el.

Pronome ben colocado	Pronome mal colocado
Gustou me a película	A película me gustou
Ontes te pola rúa e presentáches me a Uxía	Ontes te vin pola rúa e me presentaches a Uxía

COLOCACIÓN DO PR. ÁTONO

Posición proclítica (próclise): Hai determinadas palabras que, situadas antes do verbo, fan que o pronome se coloque **diante** del. Trátase dos seguintes casos:

- Palabras que marcan subordinación: **que** (aínda que, sempre que, posto que, xa que, ...) **se, onde, cando, porque.....**

Pronome ben colocado	Pronome mal colocado
Dixo que te vira onte	Dixo que vírate onte
Se llo regalas, terás un premio	Se regálasllo, terás un premio

COLOCACIÓN DO PR. ÁTONO

- Os pronomes interrogativos: **onde, cando, canto, como** tamén producen a anteposición.

Pronome ben colocado	Pronome mal colocado
Canto lle deches ... ?	Canto décheslle ... ?

COLOCACIÓN DO PR. ÁTONO

Os adverbios e indefinidos de negación colocados antes do verbo provocan próclise (**non, nunca, xamais...**)

Pronome ben colocado	Pronome mal colocado
Non o vin	Non vino
Xamais nolo contou	Xamais contóunolo

COLOCACIÓN DO PR. ÁTONO

Tamén hai anteposición nas oracións desiderativas

Pronome ben colocado	Pronome mal colocado
O demo te leve!	O demo lévete!
Mal raio te parta!	Mal raio pártate!

COLOCACIÓN DO PR. ÁTONO

Os adverbios de dúbida (**quizais, tal vez, seica, disque**)

Pronome ben colocado	Pronome mal colocado
Quizais che pregunte mañá a lección	Quizais pregúnteches mañá a lección
Seica te veu ver teu pai	Seica veute ver teu pai

COLOCACIÓN DO PR. ÁTONO

Algúns outros adverbios: **xa, só, ben, tamén, mal, axiña, aínda, máis, menos, velaquí, velaí, enseguida, deseguida, sempre, algures, cedo, igual ('do mesmo xeito'), peor, mellor, tarde**, entre outros.

Pronome ben colocado	Pronome mal colocado
Xa cho dixo aquela rapaza	Xa díxocho aquela rapaza
Só llo contei á miña sogra	Só conteillo á miña sogra
Sempre te estás a meter comigo	Sempre estaste a meter comigo
Aínda cho pedín o outro día	Aínda pedincho o outro día
Máis nos valería marchar	Máis valeríanos marchar
Aquí o tes	Aquí telo

COLOCACIÓN DO PR. ÁTONO

Con algúns adverbios é posible tanto a anteposición como a posposición. A escolla dunha ou doutra depende da énfase ou entoación. Son estes adverbios: *aquí, alí, aí, alá, acá, aló, acó, acolá, así, logo, agora,*

Anteposición	Posposición
Aquí o tes	Aquí ha che moita froita
Así pásao o mellor	Así cho dixo?
Agora cho dou	Agora cháman lle a marquesiña

COLOCACIÓN DO PR. ÁTONO

Anteposición tamén con algúns indefinidos: **ninguén, nada, ningún, algo, alguén, ambos, bastante, calquera, entrambos, mesmo, todo.**

Outros indefinidos, a anteposición, depende do contexto, da énfase ou entoación: **algún, outro, un, os mais, os demais, moi, pouco, tal, tanto, tan.**

Hai tres indefinidos que nunca provocan a anteposición do pronome: **cada, varios, certo**

Pronome ben colocado	Pronome mal colocado
Ninguén mo dixo	Ninguén díxomo
Nada che debo	Nada déboche

COLOCACIÓN DO PR. ÁTONO

Cando o precede unha preposición pode ir **diante** ou **detrás**.

Para dicirlle iso cómpre valor.

Para lle dicir iso cómpre valor.

Nas perífrases verbais pode ir a carón do verbo principal despois da conxunción ou preposición ou detrás do infinitivo

Pronome ben colocado	Pronome mal colocado
Teño che que dar unha boa noticia Teño que che dar unha boa noticia Teño que dar che unha boa noticia	Che teño que dar unha boa noticia

BIBLIOGRAFÍA

[http://gl.wikibooks.org/wiki/Curso de lingua galega/O persoal/%C3%81tono/Colocaci%C3%B3n](http://gl.wikibooks.org/wiki/Curso_de_lingua_galega/O_persoal/%C3%81tono/Colocaci%C3%B3n)

<http://www.staki.com/matuquin/index.htm>

Libro de texto de Anaya de 1º de BAC de Lingua Galega e Literatura.

MÁIS EXERCICIOS.

[http://www.ogalego.eu/exercicios de lingua/exercicios/morfloxia/pronome.htm](http://www.ogalego.eu/exercicios_de_lingua/exercicios/morfloxia/pronome.htm)

<http://www.linguagalega.org/lingua/clasesdepalabras/pronomes/pronomes.html>

<http://centros.edu.xunta.es/iesoteropedrayo.ourense/dptos/gal/exercicios.htm>